

N:o 47.

Ank. till Riksd. Kansli den 17 April 1885, kl. 2 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrade grunder för val af landstingsmän.

Inom Andra Kammaren har Herr *P. M. Larsson* i Löa afgifvit en till Lag-Utskottet hänvisad motion, N:o 137, hvori påyrkas ändrade grunder för val af landstingsmän.

Uti 3 § af Kongl. förordningen om landsting den 21 Mars 1862 vore stadgadt, säger motionären, att val af landstingsmän i stad skulle verkställas efter de för val till kommunala befattningar derstädes gällande föreskrifter. Detta innebure, att landstingsmännen skulle väljas af stadsfullmäktige, der sådana funnes, men i annat fall omedelbart å allmän rådstuga. På landet utsåges landstingsmän för härad eller tingslag, som bestode af blott en kommun, omedelbart å kommunalstämma, men för härad med flere kommuner medelbart genom särskildt utsedde elektor. Kommun med intill 1,000 invånare utsåge en elektor, med intill 3,000 två, intill 6,000 tre, intill 9,000 fyra, o. s. v. — Häraf syntes, att för vissa städer och härad vore det omedelbara, för andra det medelbara valsättet ovilkorligen föreskrifvet. Någon frihet att välja mellan båda vore ej medgifven, såsom vid val till Andra Kammaren vore fallet. Detta hade ledt till åtskilliga besynnerligheter. Så t. ex. användes på landet omedelbart valsätt företrädesvis inom Norrbottens län och derutanför nästan endast i Vesterbottens och Kopparbergs län, enär härad med en enda kommun knappast förekomme utanför dessa län. Medan eljest det omedelbara valsättet vanligen ansåges böra användas i tätare, det medelbara i glesare bebyggda orter, egde alltså här ett rakt motsatt förhållande rum. — Härtill komme, att valens utgång

på landsbygden blifvit lagd i händerna på ett så ytterst ringa fåtal valmän, att de inom det vida öfvervägande flertalet härad eller tingslag i mellersta och norra Sverige icke öfverstege ett tiotal. Ja, tingslag finnes, der landstingsmän utsåges af *tre* elektor. Det sade sig sjelft, att faran för kottetiväsen och obehöriga sidoinflytelser på valen måste ökas i samma mån som antalet elektor. Om dertill inträffade, att inom ett dylikt mindre härad en kommun ensam utsåge halfva antalet elektor, och inom denna kommun en enda innehafvare af högt fyrktal öfverröstade alla öfriga röstegande, så kunde det lätt hända, att denne ende mäktige valman ensam tillsatte landstingsmän för hela häradet. — Alla dessa olägenheter skulle kunna undvikas, och dertill betydligt större intresse och lifaktighet vid landstingsvalen framkallas, om det omedelbara valsättet dervid finge i större utsträckning användas. — Allt hvad blifvit sagdt i fråga om de omedelbara valens företräde framför de medelbara vid utseende af ledamöter i Andra Kammaren gälde i sin fulla utsträckning äfven i fråga om val af landstingsmän. I båda fallen talade alldeles samma skäl för det omedelbara valsättets möjligast vidsträckta användande. Vid riksdagsmannaval vore det redan infördt i samtliga städer och i mer än 80 af landsbygdens 145 valkretsar; och det vore all anledning förmoda, att dess bruk vid landstingsvalen mycket hastigt skulle sprida sig, om det vore medgifvet — detta så mycket hellre, som den mindre kretsen, häradet, lättare borde kunna enas om val af landstingsmän än den större, domsagan, om val af riksdagsmän. — Det förnämsta inkastet mot det omedelbara valsättet, sådant det hos oss tillämpades, gälde den röstsplittring, som ofta följde dermed. Vid val af landstingsmän vore emellertid denna olägenhet redan undanröjd genom stadgandet i 9 § landstingsförordningen, att absolut röstöfvervigt fordrades för att vara till landstingsman vald, och att, der ingen eller ej nog många uppnått sådan öfvervigt, ny omröstning skulle ske mellan de i röstetal närmaste, till dubbla antalet af dem, som skulle väljas. Då härmed faran af röstsplittring vore upphäfd, och hufvudhindret för användande af omedelbart valsätt dermed bortfallit, syntes dess tillämpning vid omval af detta slag böra ovilkorligen föreskrifvas, äfven der det första valet skett genom elektor. — Ett annat fall, der detta valsätt syntes böra utan inskränkning tillämpas, vore vid städernas landstingsval, som nu förrättades af stadsfullmäktige, der sådana finnes. Här vore visserligen olägenheterna af de medelbara valen ej desamma som på landet; dels vore valnämnderna talrikare, dels vore de ej tillfälligt hopkomna i och för en enda förrättning. Men då nu hvar

enda stad i riket kommit så långt i politisk myndighet, att dess medborgare sjelfve omedelbart utsåge sina riksdagsmän, vore det svårt att fatta, hvarför de i fråga om landstingsval skulle vara bundna vid ett valsätt, som förklarade valmännen omyndige och dödade allt intresse hos dem för valet eller dess resultat. Den grundsats, som gälde vid val af landstingsmän på landet eller af ledamöter i Andra Kammaren, att valkrets, som bestode af en enda kommun, valde omedelbart, borde alltså utsträckas äfven till städerna. — En icke ringa fördel af omedelbara landstingsval vore, att de större röstegandes inflytande vid dem blefve icke obetydligt mindre än nu, och det utan att deras röstetal därför behöfde minskas med en enda fyrk, äfven om detta af andra skäl kunde finnas nödigt. Medan nu i öfver fyra hundra kommuner en enda eller ett par röstegande förfogade öfver mer än hälften eller fjerdedelen af kommunens hela röstetal, vore ett sådant missförhållande väl knappast rådande inom ett enda härad. De smärre röstegande finge alltså vid omedelbara val långt mera tillfälle än nu att göra sig gällande. — Då landstingen utgjorde valnämnder till Första Kammaren, mötte troligen från det beståendes vännen det inkast, att förslaget skulle åsyfta att rubba denna Kammares grundvalar. En sådan invändning saknade stöd i de för handen varande förhållandena. Ingen skulle genom denna förändring se sitt röstetal minskadt; och lika litet som erfarenheten utvisat någon olikhet mellan de val af riksdagsmän, som framgått ur det ena eller andra valsättet, torde detta varda fallet vid landstingsvalen. Men just i landstingens egenskap af politiska valnämnder låge ett ytterligare skäl för att så mycket som möjligt ställa dem i samband med sina egna valmän och göra hvad göras kunde för att landstingsvalen af dessa måtte med lifligt och vaket intresse omfattas i stället för att ligga i händerna på mer eller mindre ensidiga kottierier. — Motionären föreslår alltså, »att Riksdagen ville för sin del besluta sådana ändringar i Kongl. förordningen om landsting, att

dels val af landstingsmän i städerna måtte förrättas å allmän rådstuga;

dels att vid sådant val inom härad eller tingslag, som består af flere kommuner, det må stå valmännen öppet att förena sig om det omedelbara valsättet, efter ungefärligen samma grunder, som i 16 § Riksdagsordningen äro stadgade för val till Andra Kammaren;

dels att vid sådana omval, som i 9 § landstingsförordningen säges, det omedelbara valsättet alltid må användas.»

Den omständighet, att motionären endast i allmänlighet angifvit de genomgripande förändringar i sättet för utseende af landstingsmän, hvilka han åsyftar, men icke framlagt förslag till den för genomförande af dessa förändringar erforderliga ändrade lydelse af förordningen om landsting i hit hörande delar, kunde ensam för sig innebära giltig anledning för Utskottet att afstyrka bifall till motionen.

Utskottet vill emellertid för sitt afstyrkande äfven andraga några ytterligare skäl, hemtade från sjelfva beskaffenheten af de grunder för förändringarne, hvilka motionären förordat till antagande.

Motionären önskar, att, äfven i de städer, hvarest stadsfullmäktige finnas, val af landstingsmän måtte förrättas å allmän rådstuga. Utskottet kan icke finna, hvarföre, då åt stadsfullmäktige i öfrigt är uppdragen kommunens beslutanderätt, äfven hvad en mängd olika val angår, just nu ifrågavarande val skulle vara härifrån undantagna. Det torde icke heller lida något tvifvel, att en mindre, härför icke särskildt tillsatt korporation, såsom stadsfullmäktige, med större omsigt kan förfara vid dylika val än en stor, för ändamålet från olika håll sammankommen valkorporation, och att följaktligen i sjelfva valsättet ligger en icke ovigtig garanti för tillbörliga val.

Detta senare torde i än högre grad vara fallet beträffande det nu gällande sättet för utseende af landstingsmän i de härad eller tingslag, hvilka bestå af flere kommuner. Att här vid lag, på sätt motionären föreslår, införa valfrihet för vederbörande väljare mellan medelbara och omedelbara val skulle i Utskottets tanke, långt ifrån att öka garantierna för ett godt valresultat, tvärt om i väsentlig mån minska dem. I allmänhet skulle, der omedelbara val vore införda, hvarje kommuns väljare hålla på kandidater från *sin* kommun: kommunerna skulle komma att stå emot hvarandra, och stor röstspliftrung skulle uppstå.

Att, såsom motionären äfvenledes föreslår, »vid sådana omval, som i 9 § landstingsförordningen säges, det omedelbara valsättet alltid må användas», har dessutom det emot sig, att, då tillämpningen af ett dylikt valsätt skulle komma att göra valet inveckladt, dymedelst försvåra dess afslutande samt antagligen högst betydligt öka det antal fall, i hvilka landstingsmannaval öfverklagas, vid landstingets sammanträde kanske ett större antal landstingsmannaplatsar skulle komma att stå obesatta.

Slutligen möter mot den af motionären föreslagna anordningen i dess helhet den hufvudanmärkning, att genom omedelbara val hela valets karakter skulle blifva en annan och valresultatet mångenstädes ett annat, än hvad med nu gällande bestämmelser i ämnet är afsedt, och att förslaget sålunda i sjelfva verket innefattar ett förslag till

maktöfverflyttning i ganska väsentlig mån i fråga om nu förevarande val, en maktöfverflyttning, hvilken icke torde vara af förhållandena i allmänhet påkallad.

Utskottet hemställer följaktligen,

att motionen icke må föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd.

Stockholm den 17 April 1885.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Herr *Lewin* har begärt få antecknad, att han ej deltagit i ärendets behandling inom Utskottet.
